

พรทิพา ทองสว่าง

เมื่อพูดถึงทวิภาษา เราเข้าใจกันว่า ทวิภาษา (bilingualism) คือ ความสามารถในการใช้ภาษาสองภาษาของแต่ละบุคคล สำหรับ Leonard Bloomfield ทวิภาษา ก็คือ การใช้ภาษาสองภาษาได้ดีเหมือนเจ้าของภาษา นอกจากนี้ Einar Haugen ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ทวิภาษา คือ ความสามารถในการผลิตข้อความที่มีความหมายในอีกภาษาหนึ่งได้ (Mackey, 1968 : 555) ดังนั้นโดยทั่วไป เรายอมรับกันว่า บุคคลทวิภาษา (bilingual) ก็คือ บุคคลที่สามารถใช้ภาษาสองภาษาได้อย่างดีซึ่งเหมือนกับเจ้าของภาษา และชุมชนที่ประกอบด้วยบุคคลที่พูดสองภาษา เรียกว่า ชุมชนทวิภาษา (bilingual community) เช่น ชุมชนเขาวราช ในกรุงเทพฯ เป็นต้น ถ้าเป็นประเทศ ก็เรียกว่า ประเทศทวิภาษา (bilingual country) เช่น ประเทศปารากวัย ใช้ภาษาสเปนกับภาษากัวรานี (Guarani) ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมือง (๑) หรือประเทศแคนาดา ใช้ภาษาอังกฤษกับภาษาฝรั่งเศส เป็นต้น

ปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงเมื่อกล่าวถึงทวิภาษา คือ

๑. ระดับของการรู้ภาษา (degree)
๒. หน้าที่ของภาษา (function)
๓. การสลับเปลี่ยน (alternation)
๔. ภาวะแทรกซ้อน (interference)

๑. ระดับของการรู้ภาษา คือ ความมากน้อยในการรู้ภาษาแต่ละภาษาของบุคคลทวิภาษา นั่นคือ บุคคลทวิภาษาที่ตนใช้มากน้อยเพียงใด หรือมีความสามารถในการใช้ภาษามากน้อยเพียงใด การที่จะทราบว่า บุคคลทวิภาษามีความสามารถเท่าใดนั้น จำเป็นต้องวัดทักษะของภาษาทั้ง ๔ ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เหตุที่ต้องวัดทั้ง

๔. ทักษะ ก็เนื่องจากว่า บุคคลทวิภาษาแต่ละบุคคลมีความสามารถหรือความชำนาญในการใช้ภาษาในแต่ละด้านต่างกัน บางคนฟังและพูดได้ดี แต่เขียนไม่เก่ง ในขณะที่บางคนเขียนเก่ง แต่พูดไม่คล่อง

๕. หน้าที่ของภาษา นั่นคือ บุคคลทวิภาษาใช้ภาษาแต่ละภาษาเพื่อจุดประสงค์อะไร ใช้ที่ไหน และเมื่อไหร่ ความสามารถในการใช้ภาษาแต่ละภาษาของบุคคลทวิภาษา ขึ้นอยู่กับหน้าที่ของภาษา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ หน้าที่ภายนอก และ หน้าที่ภายใน

หน้าที่ภายนอก ประกอบด้วยขอบเขตที่มีโอกาสใช้ภาษาและตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ระยะเวลาที่ใช้ภาษา ความถี่ในการใช้ภาษา และแรงผลักดันในด้านต่าง ๆ

ขอบเขตที่ทำให้บุคคลทวิภาษา มีโอกาสใช้ภาษา ได้แก่ บ้าน ชุมชน โรงเรียน สื่อมวลชน และการโต้ตอบจดหมาย

๖. บ้าน ทำให้เกิดภาษาที่ใช้ที่บ้าน ภาษาที่ใช้ที่บ้านอาจต่างจากภาษาที่ใช้ในที่อื่น ๆ บางครอบครัวสนับสนุนให้บุตรเป็นบุคคลทวิภาษา โดยการบังคับให้บุตรพูดภาษาหนึ่ง เช่น ภาษาจีน เมื่ออยู่ที่บ้าน ส่วนเวลาอยู่นอกบ้าน บุตรก็พูดอีกภาษาหนึ่ง เช่น ภาษาไทย นอกจากนี้อาจสนับสนุนโดยส่งบุตรไปอยู่กับครอบครัวชาวต่างประเทศ เพื่อบุตรจะได้มีโอกาสพูดหรือใช้ภาษาอีกภาษาหนึ่งได้

๗. ชุมชน ทำให้เกิดภาษาที่ใช้กับชุมชน ซึ่งได้แก่

ก. ภาษาที่ใช้ในหมู่เพื่อนบ้าน คนที่อยู่ในละแวกเดียวกัน มักจะใช้ภาษาเดียวกัน เด็กที่ย้ายไปอยู่ในหมู่เพื่อนบ้านใหม่ที่ใช้ภาษาที่ต่างจากภาษาที่หนึ่งของตน จำเป็นต้องพยายามเรียนรู้ภาษาที่สองที่พูดในละแวกนั้น เพื่อตนจะได้อยู่ในหมู่เพื่อนฝูงใหม่ได้ เช่น เด็กไทยที่ติดตามบิดามารดาไปอยู่ต่างประเทศ ต้องพยายามเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เพื่อตนจะได้พูดคุยกับเพื่อนใหม่ได้เร็ว

ข. ภาษาที่ใช้ในกลุ่มคนที่ เป็นเชื้อชาติเดียวกัน คนที่มีวัฒนธรรมเหมือนกัน เป็นเชื้อชาติเดียวกัน เมื่ออยู่รวมกันจะใช้ภาษาเดียวกัน

ค. ภาษาที่ใช้ในการประกอบอาชีพ อาชีพของบุคคลทวิภาษาอาจทำให้เขาต้องทำงานกับกลุ่มชนหนึ่งโดยใช้ภาษาที่ต่างจากภาษาที่เขาใช้ที่บ้าน ดังนั้นภาษาที่เขาใช้ในการประกอบอาชีพอาจจะต่างจากภาษาที่ใช้ที่บ้าน เช่น บุคคลทวิภาษาญี่ปุ่น-อเมริกัน ที่ทำงานต้องทำการสหประชาชาติ เมื่ออยู่ในที่ทำงานเขาต้องใช้ภาษาอังกฤษ แต่เมื่ออยู่บ้านกับครอบครัวจะใช้ภาษาญี่ปุ่น

ง. ภาษาที่ใช้ในการสนทนาการ บุคคลทวิภาษาอาจใช้ภาษาหนึ่งกับเพื่อน นักกีฬา หรือเพื่อนนักดนตรี ซึ่งภาษาที่ใช้นี้อาจจะต่างจากภาษาที่ใช้ที่บ้าน นอกจากนี้บางคนอาจเข้าร่วมชมรมใดชมรมหนึ่ง ซึ่งภาษาที่ใช้ในชมรม อาจต่างจากภาษาที่ใช้ที่บ้าน

๓. โรงเรียน ทำให้เกิดภาษาที่ใช้ในโรงเรียน ภาษาที่ใช้ติดต่อกันที่โรงเรียน มักเป็นภาษาที่ใช้เป็นสื่อในการสอน เช่น เด็กทวิภาษาไทย-จีน ที่เรียนอยู่ในโรงเรียนจีน เขามีโอกาสได้ใช้ภาษาจีนเมื่ออยู่ที่โรงเรียน

๔. สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนต์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร สิ่งเหล่านี้เป็นสื่อที่ทำให้ทวิภาษากว้างไกล การที่บุคคลทวิภาษาอ่านหนังสือต่างประเทศ หรือดูภาพยนตร์ต่างประเทศ จะเป็นการช่วยให้เขาไม่ลืมภาษาที่สอง

๕. การโต้ตอบจดหมาย การโต้ตอบจดหมายอย่างสม่ำเสมอ ทำให้บุคคลทวิภาษามีโอกาสฝึกทักษะด้านการเขียน

นอกจากขอบเขตที่ทำให้บุคคลทวิภาษามีโอกาสใช้ภาษา ยังมีตัวแปรอีก ๓ อย่างที่ทำให้เขาเป็นบุคคลทวิภาษา คือ ระยะเวลาที่ใช้ภาษา ความถี่ในการใช้ภาษา และแรงผลักดันต่าง ๆ

ระยะเวลาที่ใช้ภาษา การที่บุคคลทวิภาษาจะใช้ภาษาที่สองได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่มีโอกาสได้ใช้ภาษา

ความดีในการใช้ภาษา บุคคลทวิภาษาใช้ภาษาแต่ละภาษามวยเพียงใด
 มากน้อยเพียงใด ถ้าเขามีโอกาสใช้ภาษานั้น ๆ ม่อยครั้ง เขาจะคงความเป็นบุคคลทวิ
 ภาษาอยู่ได้

แรงผลักดัน ในทุก ๆ ขอบเขตที่มีโอกาสใช้ภาษา จะมีแรงผลักดันที่ทำให้
 บุคคลทวิภาษาต้องใช้ภาษาหนึ่งแทนอีกภาษาหนึ่ง แรงผลักดันมีหลายด้าน ได้แก่

ก. แรงผลักดันทางด้านการบริหาร ในบางท้องถิ่นผู้ที่ทำงานด้านบริหารจำเป็นต้อง
 ท่องรู้ภาษาที่สอง ข้าราชการที่ทำงานในประเทศทวิภาษาจำเป็นต้องรู้ภาษาราชการต่าง ๆ
 ที่ใช้ในประเทศของตน เช่น ในแคนาดา ข้าราชการที่ทำงานด้านบริหารจำเป็นต้องรู้ทั้งภาษา
 อังกฤษและภาษาฝรั่งเศส นอกจากนี้ในบางประเทศยังบังคับว่า ผู้ที่ทำงานฝ่ายต่างประเทศ
 จำเป็นต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาของประเทศที่ตนต้องให้บริการ

ข. แรงผลักดันทางวัฒนธรรม ในบางประเทศผู้มีความรู้จำเป็นต้องรู้ภาษา
 ต่างประเทศเพื่อประโยชน์ทางวัฒนธรรม ในอดีตชาวยุโรปที่มีความรู้จำเป็นต้องรู้ภาษา
 กรีกและภาษาละติน เนื่องจากชาวกรีกและชาวโรมันเป็นผู้ที่มีความเจริญทางด้านศิลปะ
 วัฒนธรรม และเป็นผู้นำในวิทยาการต่าง ๆ ส่วนในปัจจุบันจำเป็นต้องรู้ภาษาอังกฤษ
 ภาษาฝรั่งเศส และภาษาเยอรมัน

ค. แรงผลักดันทางการเมือง ประเทศที่มีพรมแดนติดกันนั้น คนที่อาศัยอยู่
 บริเวณชายแดนจำเป็นต้องรู้ภาษาของกันและกัน หรือในเรื่องการล่าอาณานิคม ประเทศที่ตก
 เป็นอาณานิคมต้องยอมรับภาษาของประเทศที่มีอำนาจ เมื่อเวลาผ่านไปนาน ภาษาของประเทศ
 มหาอำนาจอาจกลายเป็นภาษาราชการของประเทศที่ตกเป็นอาณานิคม เช่น ในอินเดียน ภาษา
 อังกฤษเป็นภาษาราชการภาษาหนึ่งของประเทศ

ง. แรงผลักดันทางการทหาร บุคคลทวิภาษาที่เป็นทหารอาจถูกส่งไปอยู่ใน
 สถานที่ที่ทำให้เขามีโอกาสได้ใช้ภาษาที่สองบ่อยขึ้น ทหารที่ปฏิบัติการอยู่ต่างประเทศ จำเป็น
 ต้องเรียนภาษาของประเทศที่ตนเข้าไปอยู่เพื่อจะได้ติดต่อกับคนในถิ่นนั้นได้รู้เรื่อง

จ. แรงผลักดันทางศาสนา บุคคลทวิภาษาอาจพูดภาษาหนึ่งใดก็ได้ เนื่องจากสาเหตุทางศาสนา ภาษาที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ ภาษาลาติน ภาษากรีก ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี ภาษาอราบิก และภาษาฮิบรู เป็นต้น ถ้านับถือศาสนาอะไร ก็ควรรูปทสวดของศาสนานั้นหรือเข้าใจภาษาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

หน้าที่ภายในของภาษา ทวิภาษามีได้สัมพันธ์กับประกอบภายนอกเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับประกอบภายในด้วย หน้าที่ภายในของภาษา ประกอบด้วย การใช้ภาษา โดยไม่มีบุคคลอื่นมาติดต่อด้วย และการแสดงออกถึงความสามารถในการเรียนรู้

การใช้ภาษาโดยไม่มีบุคคลอื่นมาติดต่อด้วย ได้แก่ การนับเลข การนึกคิด การสวด การสวด การฝัน และการเขียนบันทึกประจำวัน เป็นต้น บุคคลทวิภาษาบางคนอาจใช้ภาษาเดียวกันสำหรับการนับเลข การนึกคิด การสวด ฯลฯ ภาษาที่ใช้ซ้ำมักเป็นภาษาที่เคืองของบุคคลทวิภาษานั้น ส่วนบางคนอาจใช้หลายภาษาที่ต่างกันออกไป เช่น เวลาคำนวณเลข ใช้ภาษาหนึ่ง เวลาสวดอาจใช้อีกภาษาหนึ่ง

การแสดงออกถึงความสามารถในการเรียนรู้ ในการอธิบายทวิภาษานั้น จำเป็นต้องบ่งถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลทวิภาษา องค์ประกอบเหล่านั้น ได้แก่ เพศ อายุ ความฉลาด ความจำ ทักษะทางภาษา และแรงจูงใจ

๓. การสับเปลี่ยน คือ การเปลี่ยนจากการใช้ภาษาหนึ่งไปใช้อีกภาษาหนึ่ง ซึ่งจะเป็นทั้งด้านการพูดและการเขียน การสับเปลี่ยนนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้ (Fishman, 1971; Mackey, 1968) คือ

ก. หัวข้อเรื่อง หัวข้อเรื่องที่จะเป็นตัวกำหนดว่า บุคคลทวิภาษาจะใช้ภาษาใด เช่น บุคคลทวิภาษาจีน-ไทย จะใช้ภาษาจีน ถ้าพูดเกี่ยวกับเรื่องประเพณีของคนในสมัยที่อยู่มืองจีน หรือเรื่องกิจการค้าขาย หรือเรื่องที่แสดงความดีและไม่ต้องการให้คนภายนอกกรรเรื่อง

ข. บุคคลที่พูดด้วย บุคคลที่ภาษาจีนแต้จิ๋ว-ไทย จะพูดภาษาจีนกับญาติที่เป็น
คนจีนด้วยกัน แต่เขาจะพูดภาษาไทยกับคนแปลกหน้า

ค. อารมณ์ บุคคลที่ภาษาจีนแต้จิ๋ว-ไทย อาจเปลี่ยนไปพูดภาษาจีนเมื่อเกิด
อารมณ์ ตื่นเต้น ตกใจ กลัว เหนื่อย โกรธ ฯลฯ

ง. สถานที่ การใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งของบุคคลที่ภาษา จะขึ้นอยู่กับสถานที่
บุคคลที่ภาษาจีนแต้จิ๋ว-ไทย จะใช้ภาษาจีนเมื่ออยู่บ้าน แต่จะใช้ภาษาไทยเมื่ออยู่นอกบ้านหรือ
ในที่สาธารณะหรือที่ทำงาน

๔. ภาวะแทรกซ้อน คือ การเอาเสียง คำ หรือวลีในภาษาหนึ่งมาใช้ในอีกภาษาหนึ่ง ใน
กรณีที่บุคคลที่ภาษาไม่สามารถใช้ภาษาทั้งสองภาษาได้ก็เท่ากัน อาจเกิดภาวะแทรกซ้อนได้
ภาวะแทรกซ้อนอาจแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ

ก. ภาวะแทรกซ้อนทางวัฒนธรรม ภาวะแทรกซ้อนทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นเมื่อผู้
พูดต้องการพูดถึงปรากฏการณ์หรือประสบการณ์ใหม่ ๆ แต่ละภาษามีคำศัพท์เฉพาะที่จะอธิบาย
ความหมายต่าง ๆ ศัพท์บางคำมีอยู่ในภาษาหนึ่ง แต่ไม่มีในอีกภาษาหนึ่ง หรือบางครั้งผู้พูดไม่
อาจหาคำแปลที่ตรงกันได้ในอีกภาษาหนึ่ง คำเหล่านี้ได้แก่ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ถ้า
ต่างวัฒนธรรมกัน คำศัพท์เกี่ยวกับวัฒนธรรม ก็ย่อมต่างกันออกไป

คำศัพท์ที่เกิดจากภาวะแทรกซ้อนทางวัฒนธรรม

คำศัพท์จากภาษาจีนแต้จิ๋ว ไ้แก ไ้เกะเอีย อั้งเปา เจ็งเม็ง ฮวงซุ้ย
กงเค็ก ฯลฯ

คำศัพท์จากภาษาไทย ไ้แก ทำบุญ วัด ทอดผ้าป่า วัฒนาธรรม วัน
วิสาขบูชา เชาวพรรษา ออกพรรษา ตักบาตร ฯลฯ

คำศัพท์จากภาษาอังกฤษ ไ้แก Christmas Halloween Easter ฯลฯ

ข. ภาวะแทรกซ้อนทางความหมาย เป็นการเอาความหมายที่ใช้ในภาษาหนึ่ง มาใช้ในอีกภาษาหนึ่ง

คำว่า "oficina" สำหรับบุคคลทวิภาษาอังกฤษ-สเปน ใช้คำว่า oficina (ที่มาจากคำภาษาอังกฤษว่า office) ในความหมายที่หมายรวมทั้ง a doctor's office, a lawyer's office, an individual office, a group office แต่สำหรับคนสเปน คำว่า oficina หมายถึง a group office เท่านั้น

คำว่า "เรียก" บุคคลทวิภาษาจีน-ไทย ใช้คำนี้โดยหมายถึง การทักทาย หรือ การแสดงความเคารพ ดังประโยคที่ว่า "ถึงถึงบ้านแล้วเรียกอางหรือเป่า"

"เรียก" คำนี้มีไวยากรณ์ความว่า เป็นการส่งเสียงร้องเรียกให้อางมาเปิด ประตูบ้านหรือทำอะไรบางอย่าง แต่หมายถึง เมื่อกลับถึงบ้านแล้วเข้าไปทักทายคุณปู่ (หรือคุณตา) หรือเป่า^(๒)

ค. ภาวะแทรกซ้อนทางคำ ภาวะแทรกซ้อนทางคำ เกิดขึ้นเนื่องจากการขาด กลืนคำศัพท์ในภาษาหนึ่ง หรือเนื่องจากการลืมคำศัพท์บางคำที่ไม่ค่อยได้ใช้ หรืออาจเป็นศัพท์ วิชาการของภาษาหนึ่งที่อีกภาษาหนึ่งไม่มีใช้

คำนี้มาจากภาษาอังกฤษที่มีใช้ในภาษาไทย (วิจิตรฯ, หน้า ๘๘-๘๙)

คำนี้มาจากภาษาอังกฤษ

คำแปล

ถ็อก

ที่เปิดปิดน้ำ

เกม

การเล่นแข่งขัน

ช็อกโกแลต

ขนมชนิดหนึ่ง

กก

คนปรุงอาหาร

เจ็ต

เสื้อชนิดหนึ่ง

เจ็น

ลงชื่อ

เค้นท์

กระโจม

คำยืมจากภาษาอังกฤษคำแปล

แบตเตอรี่

หม้อไฟฟ้า

โควคา

ปริมาณที่กำหนดให้ไว้

คำยืมจากภาษาจีนที่มิใช่คำยืมแพร่หลายในภาษาไทย (วิจิตรฯ, หน้า ๓๔-๓๕)คำยืมจากภาษาจีนคำแปล

กก

หมู่ เหล่า

กงฉี

ของกลาง บริษัท

กัก

๑ ใน ๔

เกาอู

ม้านั่ง

ชวย

โซคราย

เปะเจียะ

เงินกินเปล่า

เอียว

มีส่วน

ยี่ห้อ

ชื่อ ตรา

โสหุย

ค่าใช้จ่าย

หวย

การพนันชนิดหนึ่ง

เหลา

รานอาหาร

ง. ภาวะแทรกซ้อนทางไวยากรณ์ บุคคลวิภาษาอาจนำไวยากรณ์ หรือวิธีการ
 สร้างคำ วลี ประโยค ของภาษาหนึ่งมาใช้ในอีกภาษาหนึ่ง ในกรณีที่บุคคลวิภาษาไม่สามารถ
 ใช้ภาษาทั้งสองภาษาได้ก็เท่ากัน อาจเกิดการนำไวยากรณ์ของภาษาหนึ่งมาใช้ในอีกภาษาหนึ่ง
 และเป็นการใช้ที่ผิดไวยากรณ์ เช่น บุคคลวิภาษาอังกฤษ-ฝรั่งเศส อาจใช้ว่า vos montagnes
 sont beaux ประโยคนี้ผิดไวยากรณ์ การสร้างประโยคที่ผิดไวยากรณ์นี้ เป็นผลเนื่องมาจาก

ว่า ภาษาอังกฤษ ไม่มีระบบของความสัมพันธ์ระหว่างคำนามและคำคุณศัพท์ (ประโยคที่ถูกต้อง
คือ vos montagnes sont belles.)

จ. ภาวะแทรกซ้อนทางเสียง ภาวะแทรกซ้อนทางเสียง เกิดขึ้นเนื่องจาก
ระบบเสียงของภาษา ๒ ภาษาต่างกัน บุคคลทวิภาษาอาจนำระบบเสียงของภาษาหนึ่งมาใช้
ในอีกภาษาหนึ่ง ภาวะแทรกซ้อนทางเสียงของบุคคลทวิภาษาจีน-ไทย ได้แก่

[d] กลายเป็น [l] เช่น dii dii ดีดี กลายเป็น lii lii
mây dâý ไมได้ กลายเป็น mây lâý

[t] กลายเป็น [k] เมื่อเป็นพยัญชนะสะกด เช่น
พัลลภ [p^hát lom] กลายเป็น [p^hák lom]
เจ็ดบาท [cèt bǎat] กลายเป็น [cək baək]

[n] กลายเป็น [ŋ] เมื่อเป็นพยัญชนะสะกด เช่น
ตุ๋น [tũn yen] กลายเป็น [tũn yen]
คน [k^hon] กลายเป็น [k^hoŋ]

โดยสรุปแล้วความสามารถในการพูดได้สองภาษา เป็นความสามารถส่วนบุคคล
ซึ่งอยู่ในสังคมที่มีการใช้ภาษามากกว่าหนึ่งภาษา และเมื่อกล่าวถึงทวิภาษา สิ่งที่มีความเกี่ยว
ข้องกัน คือ ระดับของการรู้ภาษาของบุคคลทวิภาษา บุคคลทวิภาษาใช้ภาษาที่ตนรู้เพื่อจุด
ประสงค์อะไรบางอย่าง การสลับเปลี่ยนจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง และบุคคลทวิภาษานำเสียง
คำ วลี ในภาษาหนึ่งมาใช้ในอีกภาษาหนึ่งอย่างไรบ้าง

เชิงอรรถ

(๑) ท่านผู้สนใจกรณีศึกษาในประเทศปารากวัย สามารถหาอ่านเพิ่มเติมได้ใน Burling

(๑๙๗๐)

(๒) คนจีนมีวัฒนธรรมในการทักทาย หรือ แสดงความเคารพผู้ใหญ่ โดยการ "เรียก"
ผู้ใหญ่ว่า อุง ป้า น้า อา ฯลฯ แต่ไม่ใช้การยกมือไหว้อย่างของคนไทย

หนังสืออ้างอิง

วิจิตรฯ แสงพลสิทธิ์. ๒๕๒๔, ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

Burling, Robbins. 1970. Man's Many Voices : Language in Its Cultural Context. New York : Holt, Rinehart & Winston.

Fishman, Joshua A. 1971. "The Sociology of Language : An Interdisciplinary Social Science Approach to Language in Society." In Joshua A. Fishman (ed.). Advances in the Sociology of Language. Volume I. The Hague : Mouton.

Mackey, William. 1968. "The Description of Bilingualism." In Joshua A. Fishman (ed.). Readings in the Sociology of Language. The Hague : Mouton, pp.554-584.